

століття і попередніх епох, коли основу виробництва складали дрібні товаровиробники, а ціна дійсно визначалася на основі вільної конкуренції. У ХХ столітті, коли виробництво диверсифіковане і переважно монополізовано, концепція досконалої конкуренції вже не діє, оскільки сучасне ціноутворення включає в себе елементи монопольної влади, а кризи надвиробництва, фінансові кризи та економічні бульбашки на основі спекуляції похідними фінансовими інструментами є однією з найбільш актуальних проблем в сучасній економіці.

3. Щоб уникнути повторення помилок минулого необхідно також давати студентам уявлення про те, куди можуть завести помилкові економічні ідеї і концепції, перебільшують ті чи інші положення економічної теорії [3].

Дуже важливо сформувати у студентів розуміння того, чому виникли і виявилися провальними ідеї утопічного соціалізму, до чого може привести вульгаризація економічних концепцій, яка мала місце на початку-середині ХХ століття.

Таким чином, студент, як майбутній фахівець, що починає осягати економічну теорію, повинен знати всі напрямки, школи і течії, що становлять предмет історії економіки та економічної думки, вміти правильно, творчо їх аналізувати, виявляючи «раціональні зерна», і на основі цього формувати свою точку зору. Викладання даної дисципліни дозволяє побачити, як здійснюється сам хід перетворень одних господарських форм на інші, в якому напрямку відбувається процес змін, чим саме було підготовлено сучасний народно – господарський лад. Виходячи з цього, вивчення історії економіки та економічної думки значною мірою сприяє формуванню економічної культури майбутніх фахівців.

Література:

1. Данилишин Б. Українська економіка: курс на модернізацію / Б. Данилишин // Урядовий кур'єр. – 2016. – № 186. – С. 6–7.
2. Історія економічних учень : підручник / Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко, А. М. Поручник та ін. ; за ред. Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко. – К. : КНЕУ, 2017. – 564 с.
3. Лановик Б. Д. Економічна історія України і світу : підручник / Б. Д. Лановик, З. М. Матисянеч, Р. М. Матейко. – К. : Вікар, 2016. – 737 с.

ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

ОДНОРОГ М. А.

*кандидат економічних наук, доцент,
докторант відділу теорії економіки і фінансів
Науково-дослідний фінансовий інститут
ДННУ «Академія фінансового управління»
Міністерства фінансів України
м. Київ, Україна*

В ході соціально-економічної революції, що почалася у світі в середині ХХ ст. людство перейшло на новий щабель свого розвитку – побудови постіндустріального суспільства. Першочерговим завданням, що стоїть перед розвинутими країнами стала диверсифікація на користь інноваційних секторів і галузей. Ефективність, заснована на масштабі виробництва поступила місцем інноваціям, розвитку інтелектуального потенціалу, виробництву та комерціалізації

високотехнологічної продукції і послуг. Процеси глобалізації, розвиток транснаціональних корпорацій посилюються і в кінці ХХ – початку ХХІ ст. вони стали вирішальним фактором масової інтернаціоналізації знань в загальносвітовому масштабі.

У сформованих екзогенних умовах, що визначають конкурентоспроможність та економіко-технологічну безпеку держави економіка як багатьох країн, що розвиваються, так і розвинених країн характеризується слабкою сприйнятливістю до інновацій, що призводить до економічного і технологічного застою, зниження науково-технічного потенціалу. Виникають негативні тенденції в інноваційному розвитку, що вимагає нових підходів у визначенні найбільш важливих орієнтирів. У цьому сенсі процес інституціоналізації інноваційної економіки дозволяє зробити суттєвий крок у подоланні кризового періоду. Ґрунтуючись на всебічному аналізі процесів, що протікають у суспільстві, інституціональний підхід дозволяє виявити основні тенденції і закономірності у розвитку економічної, політичної, соціальної та інших сфер суспільних відносин, а також визначити «вузькі місця», що гальмують розвиток інноваційної економіки.

Все вищевикладене дозволяє поставити проблему вивчення інституціональної структури інноваційної економіки в ряд актуальних напрямів розвитку економічної теорії сучасного суспільства.

По мірі розвитку інноваційної економіки відбувається поступова переорієнтація, що характеризується наступними процесами:

- комерціалізацією інновацій;
- інтелектуалізацією виробничих факторів;
- інтенсифікацією інформаційно-технологічних процесів;
- розвитком взаємозалежності між ринками капіталу і новими технологіями;
- посиленням соціальної орієнтації нових знань;
- трансформацією соціально-економічних відносин на зміну трудової теорії вартості приходять «вартість, що створюється знаннями» [1, с. 17].

Проте вивчення динамічних процесів, що протікають в економіці, не дає можливості оцінити повноту змін, що протікають при переході до інноваційного шляху розвитку. Всі перераховані вище функціональні ознаки досить абстрактні і є скоріше зовнішніми проявами ніж джерелами змін.

Для виявлення основоположних принципів функціонування інноваційної економіки звернемося до аналізу її структури, оскільки саме вивчення взаємодії та співвідпорядкованості складових частин інноваційної економіки дозволить дати цілісну картину її розвитку при різних зовнішніх і внутрішніх змінах.

Становлення інноваційного типу економіки є процесом реформування старого інституційного фундаменту і побудови нових базових елементів структури.

Під інституціональною структурою будемо розуміти упорядкований безліч інститутів, що визначає основні напрямки розвитку системи за допомогою координації, стимулювання і обмеження суб'єктів господарювання.

Розвиток інституціональної структури інноваційної економіки будемо розглядати в розрізі чотирьох секторів суспільних відносин: економічного, політичного, суспільного (соціального) і наукового (генерує знання). Додавання до загальноприйнятих інституційних секторів наукового сектору не випадково. Це обумовлено рядом відмінних особливостей інноваційної економіки:

- високим рівнем освіти і навчання. Тільки наявність освіченого і професійно підготовленого населення дає можливість створювати, розповсюджувати та використовувати знання;

- розвитком і залученням у виробничий процес дослідних і «мозкових» центрів, університетів, приватних фірм і організацій, що займаються створенням нових знань, їх запозиченням ззовні і пристосуванням до місцевих потреб;
- розвитком загальноекономічного середовища, що сприяє вільному руху знань, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та розвитку підприємництва.

Структура інноваційної економіки складається з трьох основних елементів: інституційного суб'єкта, інституційного об'єкта та інституційного механізму.

Інституційними суб'єктами інноваційної економіки виступають громадяни, підприємства, інтегровані структури і держава, які володіють знаннями та беруть участь у розробці нововведень, створення нової продукції, накопиченні знань та їх комерціалізації. Тому до суб'єктів інноваційної економіки незалежно від форм власності відносяться як науково-дослідні та проектно-конструкторські організації, підприємства різних галузей економіки, так і вищі навчальні заклади, співробітники конструкторських бюро і науково-дослідних інститутів. Особливе місце серед суб'єктів інноваційної економіки посідають складні регіональні і федеральні економічні комплекси з інноваційною орієнтацією. До них відносять: бізнес-інкубатори, технологічні парки, технополіси, особливі економічні зони, спільноти бізнес-ангелів, венчурні фонди і т.д.. Також варто окремо виділити таких суб'єктів інноваційної економіки, як організація людей у так звані партії, рухи, спільноти за інтересами. Тут можна говорити про посилення ролі споживачів як агентів інституційних змін і формування спеціальних інститутів, що реалізують їх досвід, знання і ментальні моделі, а в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій всілякі об'єднання людей стали набагато мобільніші і організованіші. Розширення ролі суб'єктів пов'язано з низкою відмінних комунікаційних властивостей інноваційної економіки:

- наявність динамічної інноваційної інфраструктури (ресурси, починаючи з радіо і кінчаючи Інтернетом забезпечують комунікації, поширення і обробку інформації);
- наявність економічних стимулів та інституційного режиму (загальноекономічне середовище, що сприяє вільному руху знань, впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій та розвитку підприємництва);
- розвиток інноваційних мереж.

В якості об'єктів інституційних взаємодій виступають правила і норми, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання, а також знання, що є відмінною рисою інноваційної економіки. Інституційні правила тут розуміються як стійкі, постійно відновлювальні соціальні, правові, економічні й інші відносини, що структурують процеси відтворення, накопичення та реалізації знань. Вони виражаються в наборі загальноприйнятих понять використовуваних людьми для передачі інформації та прийняття рішень.

Знання як об'єкт інституційної структури являють собою концентровану та суспільно апробовану інформацію [2, с. 23]. Однак знання в інноваційній економіці являють собою продукт не тільки наукової діяльності, але й інших галузей і видів діяльності. Відмінною особливістю знання в інноваційній економіці є визнання його не тільки продуктом і фактором виробництва, але і засобом тезаврації, тобто збереження і накопичення матеріально-фінансових цінностей.

Одним з найважливіших структурних елементів інноваційної економіки є інституціональний механізм, що представляє собою «систему трансформації господарських взаємодій суб'єктів у напрямі їх упорядкування на основі

загальноприйнятих норм і правил господарської організації відповідно до вимог традиційно існуючого чи легітимно встановленого товариством інституту» [3, с. 74]. Інституціональний механізм інноваційної економіки виражається в розвитку методів і засобів впливу на інститути та їх зміни, що дозволяє створювати сприятливі умови для формування нових структурних одиниць ринку. Інституціональний механізм, створюючи організаційно-нормативні умови стабільної роботи суб'єктів економіки впливає на зміну інституційного фундаменту. Даний процес відбувається при поступовому впровадженні інститутів, що сприяють відтворенню, накопичення і комерціалізації інновацій. Відповідно до запропонованої диверсифікації секторів суспільних відносин інститути розвитку інноваційної економіки можна розділити на: суспільні (соціальні), політичні (інститути влади), економічні та наукові.

Інституційна структура інноваційної економіки складається з суб'єктів, що взаємодіють з приводу об'єктів за допомогою інституційних механізмів.

Об'єктом інноваційної економіки виступають знання як безпосередній ресурс виробничої діяльності. Наявність цього компонента спостерігається в будь-яких товарах і послугах. У той же час знання стає товаром, знаходячи цінність і вартість. Суб'єкти інноваційної економіки являють собою всіх учасників суспільних відносин, дії яких спрямовані на розробку, створення, накопичення і комерціалізацію знань. Вони є ініціаторами виникаючих суспільних відносин. Від характеру їх поведінки залежить напрямок розвитку інноваційної економіки в цілому. Однак суб'єкти і об'єкти інноваційної економіки самі по собі не трансформують економіку – вони лише формують її «обриси». Розвиток інноваційної економіки відбувається за допомогою інституційних механізмів, які «наповнюють» економіку інноваційними інститутами, сприяють створенню сприятливих умов для якісного і кількісного зростання інноваційного сектора.

Ускладнення елементів інституційної структури інноваційної економіки призводить до ускладнення суспільних відносин. Це обумовлює необхідність постійної економічної, соціальної, правової та наукової підтримки.

Література:

1. Дерев'янкін Т. І., Мельник В. П. Економічна теорія та історія економічної думки. – 2007. – С. 17–33.
2. Катуков Д. Д. Институциональная среда глобализированой экономики: развитие сетевых взаимодействий / Д. Д. Катуков, В. Е. Малыгин, Н. В. Смородинская; науч. доклад под ред. Н. В. Смородинской. – М.: Ин-т экономики РАН, 2012. – 45 с.
3. Московский А. Пределы институционализма / А. Московский // Экономист. – 2005. – № 6. – С. 74–81.